

« non sunt receptæ ab initio, sed quia per desuetudinem, sive « per non usum longi temporis sunt sublatæ, ut saltem hic et « nunc non amplius obligent. » (In tit. DE CONSTITUTIONIBUS, n° 41.) Monet tamen, ut Episcopi decreta quæ ad morum reformationem spectant, et hactenus in suis dioecesibus non sunt recepta, ultro in observationem deducere conentur.

Hinc theologi et plerique canonistæ, quando quæstionem practicam de aliqua consuetudine resolvere aggrediuntur, non expendunt utrum hæc consuetudo adversetur decreto Concilii Tridentini, sed utrum sit rationabilis ac præscripta. « Non « desunt exempla, ait Söll, theologus societatis Jesu, queis os- « tenditur quædam decreta concilii fuisse limitata, restricta, vel « omnino per contrarium usum abrogata... ex quibus patet « sacri Concilii decreta abrogari posse per contrariam consuetu- « dinem, si hæc rationabilis sit, nec per posterius quoddam de- « cretum reprobetur. » (De Præscriptione, n° 561.) S. Al- phonsus de Liguori probat, ex adducto decreto Concilii, illicitum esse religiosis habere peculium; postea vero hæc subjungit : « Ita respectu ad decretum concilii, sed *ratione consuetudinis* « quæ hodie sere in omnibus religionibus, saltem non refor- « matis, introducta est, puto cum fautoribus primæ sententiæ, « rigorem Concilii hodie temperatum esse, et *licere* singulis « religiosis, ex consensu superioris, peculium habere, ut sibi « provideant ad usus necessarios vel honestos. » (Theologia moralis, lib. IV, n° 15.)

Perplura hujusmodi exempla ex probatis auctoribus prætermis, quæ in id conspirant ut consuetudo admittatur vel respuatur prout est vel non rationabilis et præscripta, abstracthendo ab alia consideratione utrum deroget decretis Concilii, vel constitutionibus pontificiis, aut demum cæteris statutis.

Ipsimet canonistæ qui sententiam contrariam propugnant, illam tamen mitigasse videntur in praxi. Benedictus XIV, cuius supra retulimus opinionem, admisit nihilominus « potuisse de-

« cretum concilii Tridentini (de annali convocatione synodi diocesanæ) contraria consuetudine non nihil emolliri et tem- « perari. » Alias, ut explicet qua ratione populus non teneatur ad audiendum verbum Dei in propria parochia, non obstante decreto Concilii quod videtur obligationem intimare, exponit va- rias solutiones excogitatas a theologis, et demum hanc alteram responsionem affert, uti aliis forte anteponendam : « Sed for- « tasse melius Zerola aliisque sentiunt obligationem, si quæ un- « quam fuerit, auscultandi proprium parochum verba facientem « ad suum populum, ablatam nunc esse per contrariam con- « suetudinem, cum passim viri pii et docti aliò se configunt ad « audiendos sacros oratores. » (De Synodo, lib. I, cap. vi, n. 5. — Lib. XI, cap. xiv, n. 15.) Card. de Luca animadvertisit quod « usus parum recepit decreti Tridentini observantiam circa « tempus synodi diocesanæ, ut scilicet singulis annis celebrari « debeat, cum, inquit, ista frequentia, nedum episcoporum, « sed etiam subditorum superfluam incommoditatem, aliaque « inconvenientia potius producere videatur, ideoque rara praxis « est. » (Discursus XXX, in Conc. Trid.) Devoti tenet ex de- creto concilii nefas esse clericis possidere simul plura beneficia, ex iis etiam quæ compatibilia dicuntur, si unius redditus sint suf- ficientes ut clericus honeste ac decenter vivat; et nihilominus hæc subjungit : « Sed nunc ex consuetudine ubique recepta, « nemo in foro controversiam patitur quod duo beneficia possi- « det etiamsi unum præbeat ad vitam honeste traducendam, « modo utrumque residentiam non requirat. » Porro præsumendum est quod si ex *consuetudine ubique recepta*, nemo ea de re controversiam pateretur in foro, communiter existimabatur idem non esse illicitum in foro conscientiæ, modo vitarentur excessus, quod docuerunt plures canonistæ quos refert Leuren- nius. (Devoti, lib. II, tit. XIV, § 17. — Leurenus, Forum beneficiale, sect. I, q. 67, n. 3 et 4.) Hæc non discontiendo af- ferimus, nec approbando omnes consuetudines de quibus theo- logi passim, data occasione, agunt, sed exempli causa, ut

appareat auctores ipsosmet qui videntur stare pro impræscriptibilitate decretorum Tridentinorum, non ita propugnasse suam sententiam ut sumenda sit absque temperamento.

Probat. 2º. *Ex principiis generalibus* de legum interpretatione. Pius IV non derogavit in favorem Conc. Trid. regulæ juris de effectibus consuetudinis. Jubet quidem, Const. *Benedictus Deus*, « ut episcopi decreta Concilii faciant invio « labiliter observari ; » et decernit « irritum et inane si « secus super his a quoquam quavis auctoritate contigerit atten- « tari. » Per alteram Const. *In Principiis*, revocat privilegia, exemptiones, immunitates, quæ ejusdem concilii decretis erant contraria. Declarat quæ gesta fuerint et in posterum fient *vigore* horum privilegiorum abrogatorum, irrita fore. Hæc et alia hujusmodi, reperiuntur, aut constanter supponuntur in decretis conciliorum, et in bullis pontificiis quibus disciplina constituitur ; ex quo enim legislator statutum generale promulgat, vult ut omnes obsequium præstent regulæ præscriptæ. Cum itaque tempore concilii plurima essent in Ecclesiis, communitatibus, capitulois, et ordinibus regularibus, immunitates, observantiae, et privilegia minime consentanea disciplinæ constabilitæ ad reformationem abusuum, consequens ominino fuit ut Sancta Sedes declararet has immunitates abrogari, et quod vi earumdem immunitatum ita abrogatarum contigerit in futurum attentari, irritum fore. At vero, in neutra constitutione, nec in quavis alia, Pius IV decrevit principia generalia juris communis de consuetudine applicanda non esse in futurum decretis Concilii, nullam scilicet novam consuetudinem deinceps induci posse quæ iisdem decretis derogatura sit, vel novas immunitates inductura. Ergo nihil obstat ex parte harum constitutionum quominus derogari possit decretis Concilii contraria consuetudine, conditionibus canonici vestita ; est enim doctrina moraliter unanimis doctorum, quod per clausulam abrogatoriam consuetudinum « solum abrogetur præexistens consuetudo, non prohibeatur « consuetudo in futurum, quia clausula illa non respicit futu-

« rum tempus, sed tantum præteritum, » ut ait Suarez. Idem, juxta communissimam opinionem, dicendum est de clausula, seu de decreto irritante.

De declarationibus S. Congregationis quæ in contrarium allegantur hoc unum notabimus, S. Congregationem condemnavisse nonnullas consuetudines de quibus interrogabatur, quia ipsi visæ sunt irrationalib[us] et corruptel[ibus]; nunquam vero statuisse per decretum, imo nec declarasse per modum responsionis ad privatos, hujusmodi esse leges disciplinares Concilii, ut nunquam immutari possint, seu etiam iisdem derogari ulla[n]tus valeat qualib[us] consuetudine.

Hæc cum ita sint, probabiliorem arbitramur secundam opinionem, ea tamen conditione ut servata mente et, quoad substantiam, disciplina Concilii in omnibus quæ ad reformationem morum, sanctitatem cultus, et libertates ecclesiasticas attinent, accidentalem solummodo mutationem consuetudo inducat.

19. — III. De legibus sacramentalibus, seu liturgicis, alia movetur difficultas.

Nihil quidem obstat, ex parte rei, quominus consuetudo vim suam exserat in hanc materiam, sicut in alia quæ sunt juris humani ; quidquid in contrarium asseruerint nonnulli recentiores. Scriptores magis versati in liturgicis antiquitatibus explicare consueverunt varietatem rituum per diversitatem ingenii, morum et consuetudinum diversarum gentium ; unde venit quod plures ritus non ubique iisdem ab exordio instituti fuerint, et alii tractu temporis introducti. « Causæ tantæ varietatis in « tanta fidei unitate, ait card. Bona, hæc fuisse videntur : vel « quia disparest diversarum nationum mores et ingenia sunt, « quæ diversos ritus et cæremonias, ut in rebus politicis, ita « etiam in ecclesiasticis exigunt... quia dissimiles apud varias « nationes mores semper fuerunt. Hinc orta diversitas est... » Alter liturgista, cuius card. Bona laudavit eruditio[n]em, animadvertisit hunc fuisse perpetuum hominum sensum in religione,

« ut inter præscriptas a Patribus cæremonias, quamvis sanctissimas, sese continere pauci potuerint, unde pro temporis tractu ad illas pro vario Antistitum pietatis affectu, alia atque alia addita, multa etiam mutata videre est¹. »

Celebriores e canonistis putaverunt ob easdem rationes non excipiendas esse leges liturgicas a regula communi. « Si rationabilis sit consuetudo et legitime præscripta, ait Schmalzgrüber, juri ecclesiastico derogare poterit... Proceditque hoc etiam quoad sacramentalia, et ipsas etiam sacramentorum cæremonias, si substantiales illæ non sint et a Christo præcriptæ... Ratio est quia, cum hæc cæremoniae sint institutionis mere humanæ, nullum fundamentum est eas excipiendi a generalitate capitis finalis tituli de consuetudine. » Ita Suarez, juxta quem « si consuetudo potest introducere novam legem et obligationem in materia sacramentali, non est cur non possit etiam abrogare. » Pirhing tradit eamdem doctrinam, modo consuetudo non reperiatur reprobata in sacris canonibus. Leurenus sequitur Suarez et Pirhing, et docet cum aliis canonistis, non esse rationem « excipiendi consuetudinem adversus legem sacramentalem, aut etiam postulandi potius in ea consensum legislatoris alium quam legalem². »

Alii vero scriptores, præsertim inter recentiores qui de rebus liturgicis disseruerunt, tenent nullam consuetudinem prævalere posse in hac materia, nisi approbetur a Sancta Sede. Probant 1º ex mente Sanctæ Sedis quæ vult servari studiose ritus antiquitate venerabiles et novitatibus viam intercludere, propter quod instituit specialem Congregationem sacrorum Rituum, cui officium demandavit providendi ut cæremoniae, si exsoleverint,

¹ Card. Bona, *Rerum liturgicarum lib. I. cap. vi.* — Azevedo, *Exercitationes liturgicae*, de divino officio, cap. x et xiv.

² Suarez, n° 25, 26. — Schmalzgrüber, in tit. DE CONSUE TU DINE, n° 21. — Pirhing, ibid., n° 64. — Engel, n° 18. — Wiestner, n° 41. — Leurenus, quæst. 401. Cf. *Etudes de théologie*, an. 1860, p. 615; an. 1861, p. 101.

restituantur, et ritus præter fas recens adinventi resecentur. 2º Ex pluribus declarationibus ejusdem S. Congregationis. Dicitur in responsione data ad capitulum Ecclesiae Pisanæ *Cæremo-niale Episcoporum esse legem hujusmodi indolis ut nulla contraria consuetudine abrogari valeat* (12 dec. 1832); et in altera solutione dubii propositi pro diœcesi Tridentina, inveteratam quamecumque in contrarium consuetudinem derogare non posse legi decretis S. Congregationis præscriptæ. (3 aug. 1859.) Eadem decisio data est contra consuetudines etiam immemorabiles que adversantur rubricis Missalis. (18 jun. 1669¹.)

His positis, duo concludimus : 1º Admittitur consuetudo circa ritus et cæremonias in iis quæ nec præscripta sunt, nec vetita decretis Sanctæ Sedis. Ipsam S. Congregatio haud semel respondit in his omnibus, quemadmodum et in questionibus de jure præcedentiæ, de associatione canonicorum suo episcopo, etc., standum esse consuetudinibus locorum. 2º Consuetudines inductæ contra præscriptiones rubricarum Breviarii et Missalis, contra ordinationes Ritualis Romani, aut libri cærimonialis Episcoporum, demum contra decreta S. Congregationis non admittuntur. Nonnullæ ex decisionibus allegatis forte non sufficerent ad statuendum principium generale, certum et absolutum; nam aliae referuntur ad aliquam in specie consuetudinem de qua S. Congregatio consulebatur, non vero ad quamlibet consuetudinem derogatoriam cuivis legi liturgice; aliae sunt animadversiones in decursu expositionis inclusæ, uti rationes proferendæ sententiæ, potius quam declarationes authenticae. Controvertitur insuper inter doctores utrum responsa S. Congregationum directa ad privatos, vel ad Ecclesiam particularem, et quæ nunquam promulgata sunt per modum decreti generalis, faciant jus pro omnibus Ecclesiis, de quo alias dicemus (n° 107). Verum cum in iis quæ ad ritus attinent, ea sit praxis constans S. Congre-

¹ Fagnan in cap. *Cum creatura*, n° 29 DE CELEBRATIONE MISSARUM, etc., et cap. *Vir autem*, n° 8 DE SECUNDIS NUPTIIS.

gationis ut quoties ad illam deferuntur consuetudines, eas improbet ex eo solum quod contradicant rubricis, præscriptionibus librorum liturgicorum, seu decretis; ab omnibus hujusmodi consuetudinibus, de quibus etiam nihil in specie definitum reperitur, abstinentium est, his solum exceptis quæ sunt aliquo modo approbatæ.

20. — IV. *Quandonam consuetudines censeantur abrogatae, et utrum semel abrogatae possint deinceps reviviscere?*

Nulli dubium esse debet quin S. Pontifex valeat abrogare, vel etiam reprobare consuetudinem, quod ex supradictis intelligendum est etiam de consuetudinibus quantumvis inveteratis Ecclesiæ particularis, non secus ac Ecclesiæ universalis; enim vero subverteretur ordo hierarchiæ divinitus constitutus, si Episcopus jure valeret suos usus retinere contra præscriptum Sedis Apostolice. Hæc autem duo: *abrogatio et reprobatio* consuetudinis confundi non debent. Consuetudo simpliciter abrogatur, quando superior eam tollit, jubendo ut restituatur jus pristinum, vel ineatur nova agendis ratio; consuetudo autem reprobatur, quando superior illam condemnat uti pravam, prohibendo ne iterum inducatur.

1º Si agatur de consuetudine universalis, abrogatur per legem generalem: nam legislator certe novit hujusmodi consuetudinem quam proinde tollere intendit, condendo legem huic contrariam. Si vero agatur de consuetudine locali, non censetur abrogata per legem generalem contrariam, nisi consuetudinis mentio fiat. Prob. cap. *Licet, 1, DE CONSTITUTIONIBUS, in vi^o, lib. I, in quo dicitur:* « *Licet S. Pontifex, qui jura omnia in scrinio sui pectoris censetur habere, constitutionem condendo, priorem, quamvis de ea mentionem non faciat, revocare censetur; tamen quia locorum specialium et personarum singularium consuetudines et statuta, cum in facto consistant, potest probabiliter ignorare, ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutions a se noviter editam, nisi expresse caveatur in ipsa, non intelligitur in aliquo derogare.* » Ergo ad abrogandum con-

suetudinem localem necesse est ut legislator, aut speciale de ea mentionem habeat, aut saltem clausulam addiderit: *non obstante consuetudine contraria;* hæc enim clausula effectum operatur. Specialior mentio fieri debet si agatur de consuetudine immemorabili, ut testantur DD. Suarez, *de Legibus*, cap. xx, n° 18, Reiffenstuel, n° 189, Fagnan in cap. *Ad huc de Religiosis Domibus*, lib. III Decret. Böckhn, n° 51. Hujusmodi consuetudines majorem favorem sibi conciliant, et idcirco saepè Ecclesia eas conservari permittit, dum alias minus antiquas abrogat. Quod autem si velit et illas auferre, hac simili clausula utetur: *non obstante quacumque in contrarium consuetudine, etiam immemorabili.*

Consuetudo abrogata vim omnem suam amittit; tamen reviviscere potest per novam præscriptionem, nisi fuerit a legislatore reprobata atque consequenter in futurum prohibita. Ita communiter canonistæ, qui clausulam *non obstante consuetudine* interpretantur de consuetudine vigente tempore quo lex conditur, non vero de consuetudine in posterum forsitan inducenda.

2º Si legislator reprobaverit consuetudinem, uti pravam, ut corruptelam morum aut disciplinæ, eo ipso prohibet ne iterum invalescat; quapropter usus quamvis frequens non dabit locum novæ consuetudini. Deerit conditio essentialis, nempe consensus superioris. Excipias solummodo casum quo advenerit notabilis mutatio circumstantiarum. « *Frequens et verissima sententia est, ait Reiffenstuel, quoties lex reprobat consuetudinem ut ini quam sicque ipsi etiam in futurum derogat, posse ex nova causa quæ tollit iniquitatem illam, induci consuetudinem adversus legem illam.* Probatur, quia ratio legis est anima legis; ergo superveniente nova ratione sive causa quæ tollit iniquitatem prioris consuetudinis, censetur tolli etiam lex ipsa reprobans consuetudinem. » *Loc. cit., n° 46.* Nonnullas consuetudines explicabimus in decursu quæ olim reprobatae sunt a conciliis uti corruptelæ, et quæ a multo jam tempore, aut repu-

tantur laudabiles, aut saltem veluti innocuae admittuntur, ob temporum mutationem.

Nota. Giraldi dat indicem consuetudinum abrogatarum a SS. Pontificibus. (*Expositio juris pontificii*, pag. 20-24, sect. xxv, lib. I.) Has non referemus in praesenti. Dici generaliter potest consuetudines fuisse simul abrogatas et reprobatas quæ nervum disciplinæ disrumpunt, impediunt correctionem morum, lœdunt libertatem et immunitatem Ecclesiæ, Sanctæ Sedis jura restringunt.

21. — V. *Utrum omnes consuetudines veteres Ecclesiæ Galliarum abrogatae fuerint per bullam Qui Christi Domini, quam edidit Pius VII pro nova circumscriptione Dioceseon, post initum concordatum anni 1801?*

Pius VII ita statuit in bulla : « Supprimimus, annulamus, et « perpetuo extinguimus titulum, denominationem, totumque « statum presentem infra scriptarum Ecclesiarum Archiepisco- « palium et Episcopaliū, una cum respectivis earum capitulis, « juribus, privilegiis et prærogativis cuiuscumque generis... ita « ut omnes supradicti Archiepiscopatus et Episcopatus... haberi « debeat in posterum tanquam non amplius in primo ipsorum « statu existentes, quia aut omnino extinti, aut in novam for- « mam erigendi. »

De sensu hujus constitutionis mota est controversia, recentioribus praesertim temporibus. Omnes fatentur Pium VII abrogasse omnia jura et privilegia, sive ab indultis, sive a consuetudinibus orta, quæ cum nova dioceseon et provinciarum circumscriptione conciliari non poterant, quod manifeste continetur in textu citato. Hoc autem admisso, controvertitur utrum S. Pontifex voluerit præterea quosvis usus, cuiusvis generis consuetudines, ac etiam leges speciales Ecclesiæ Galliarum tollere, adeo ut veteri statu rerum penitus deleto, novæ Ecclesiæ enatæ sint sub regimine juris communis ac Concordati. Alii affirmant, cæteri negant.

Primi arguunt 1º ex *textu Bullæ*. Suppressa, inquiunt, Ecclesia Gallicana quæ amplius non subsistit, extinctis omnibus titu-

lis, suppressis demum singulis sedibus episcopalibus *cum omnibus juribus, privilegiis et prærogativis cuiuscumque generis*, novus ordo rerum instauratus est, perinde ac si, gentibus ad fidem noviter conversis, Ecclesiæ novæ creatæ atque formatæ fuissent; porro Ecclesia recens creata nullas habet consuetudines, nullas traditiones, sed ex omni parte subjicitur juri communi, ac legibus specialibus pro ea lati; ergo respectu Ecclesiarum Galliæ nulla ratio habenda est temporum præteriorum, et consuetudinum quæ præcedant annum 1801, a quo existere incœperunt. 2º Ex *variis decisionibus* quæ datæ dicuntur in eo sensu, ut nimirum vetera privilegia Ecclesiarum Galliæ extincta sint una cum suppressione sedium, nec restaurata a Pio VII in novarum sedium episcopalium creatione. A citatione harumce decisionum abstinemus, siquidem non habemus textum authenticum, et quo sensu prolatæ fuerint, quave occasione, ignoramus.

Secundi ita ratiocinantur : Dari non debet Constitutioni *Qui Christi Domini*, sensus qui non necessario includitur in textu ejusdem Constitutionis, qui non concordat cum regulis communiter admissis interpretationis legum, seu constitutionum, quem insuper nec explicavit S. Sedes, nec apprehendit clerus Gallicanus. Atqui 1º effectus quem tribuunt Bullæ pontificie non includitur in textu, si sensu obvio sumatur. Constitutio suppressit statum sedium episcopalium cum illarum juribus et prærogativis, *ita ut Episcopatus haberi debeat tanquam non amplius in eorum statu existentes*, quia aut extingui, aut in novam formam erigi debebant. Porro ut sensus horum verborum verificetur, sufficit ut ea omnia suppressa dicantur quæ ad veterem statum hierarchicum, et ad dioceseon nec non parochiarum circumscriptionem referebantur, nullatenus vero necesse est ut abrogatae simul censeantur leges et consuetudines locales quæ conciliari possunt cum nova circumscriptione, et de quibus nulla habetur mentio in bulla Pii VII. Quinimo illud nulla ratione præsumendum, cum enim essent plebs christiana, clerus sæ-

cularis, regulares, cur omnes destituti fuissent disciplina quam mores diuturni firmaverant? 2º Hæc ratio bullam explicandi optime consentit cum regulis receptissimis interpretationis legum.
 « Si possint in concordiam redigi lex et consuetudo, ait Suarez, « et lex possit habere suum effectum absque derogatione consuetudinis, etiam restringendo verba quoad fieri potest, salva illorum proprietate, ita interpretanda est, quia juris correctio vitanda est, et multo magis consuetudinis, quoad fieri possit, tum quia est veluti in naturam versa, ideoque difficile mutatur, tum quia leges debent esse utentium moribus accomodatae.» (*De Legibus*, lib. VII, cap. xx, n° 5.) 3º Clerus Galliæ non putavit, nec suspicatus quidem est de medio sublatas, atque ipso facto suppressas vi Constitutionis *Christi Domini*, leges et consuetudines locales, et Ecclesiæ reponi in statu quem fingunt patroni prioris opinionis. Agendi ratio omnium Episcoporum et presbyterorum, non secus ac fidelium, est indubium argumentum hujus interpretationis. Nec in re adeo aperta ullam controversiam moveri posse arbitramur. 4º Ipsa etiam S. Sedes visa est non aliter suas leges interpretari; non solum enim abstinuit ab admonendo clerum de tanta immutatione disciplinæ, ut gradatim saltem clerus se accommodaret juri communii, sed cum videret ubique retineri veteres consuetudines et leges quæ dissentient a jure communii, id nullo modo a se improbari significavit, nec publice, nec privatim. Præsumere non licet Pium VII sua consilia verbis generalibus occultasse, ut suborta deinceps occasione, consectaria deducerentur præter omnium expectationem. Hinc venit quod haud semel ministri sanctæ Sedis casus propositos solverint, data occasione, ex consideratione veterum consuetudinum Galliæ, v. g., Cardinalis Pacca in causa Vicariorum capitularium diœcesis Nannensis, (n° 203).

Inter hæc quid dicendum nobis videatur, paucis aperiemus.
 1º Sublatæ sunt consuetudines quæ non consentiebant cum nova diœceseon et parochiarum circumscriptione, in quo om-

nes conveniunt. Sublatæ etiam sunt quæ lœdebant libertatem ecclesiasticam, aut jura S. Sedis; has enim consuetudines potuit dissimulare Ecclesia Romana, ob temporum circumstantias, majora mala præcavendi causa, nunquam vero approbavit. Deserendæ sunt insuper aliæ consuetudines quas, data occasione, significavit se nullatenus approbare.

2º Cæteræ consuetudines ac leges locales, quæ vigebant ante rerum Gallicarum perturbationem, et instaurationem novarum sedium, legitimate perstiterunt usque dum auctoritas competens illas abrogaverit; quamobrem unusquisque potuit, ac nunc etiam potest consuetudinibus probatis, et hactenus non abrogatis, sue diœcesis adhærere. Necessæ non fuit ut reviverent nova præscriptione ab anno promulgati concordati, sed quales ante fuerant permanserunt. Consuetudines ac leges de quibus loquimur afficiunt loca, et non pendent a statu hierarchiæ per provincias constituto, quandoquidem, ex hypothesi, statui præsenti rerum, non secus ac præterito, æque accommodantur (n° 203).

3º Quod igitur nonnulli dixerunt nullam rationem habendam esse, quando de Ecclesiis Galliarum agitur, præteriorum temporum, quia recens enatae sunt sub regimine juris communis, seclusis quibuslibet traditionibus propriis, nullatenus defendi potest. Quis unquam hactenus cogitaverit nostras Ecclesiæ ita destitui traditionibus temporum præteriorum ac si nunquam fuissent, veluti insulæ e medio alveo subito enatae? Quis dixerit nullas fuisse leges locales, nec consuetudines, edicta statim nova formatione sedium episcopalium? Ergone valida fuissent, v. g., matrimonia clandestina inita in nostris diœcessibus, paulo post concordatum antequam decretum Tridentinum de *Clandestinitate* de novo promulgatum fuerit, aut usum per certum tempus receptum in parochiis? Numquid peccabant, etiam materialiter, contra legem abstinentiæ, omnes incolæ diœcesis Parisiensis et aliarum plurium diœceseon qui carnis vescebantur singulis sabbatis a die Nativitatis Domini

ad festum Purificationis, juxta veterem usum suæ Ecclesiæ? Numquid suppressa sunt omnia monasteria cum privilegiis quibus regulares fruebantur in Gallia? Idem de cæteris quam pluribus seu statutis localibus, seu consuetudinibus, quæ tum ad plebem fidelium, tum ad clerum sacerdotalem, tum ad religiosos spectabant... Concludimus opinionem allegatam nullum fundamentum habere in actibus S. Sedis, et alienam esse a sensu communī.

De nonnullis consuetudinibus quæ dubio gravi locum dede-
runt, agemus in decursu nostrarum *Prælectionum*.

§ IV — DE PRÆCIPUIS COLLECTIONIBUS CANONUM.

22. — Collectiones canonum prodierunt ex quo concilia, tum apud orientales, tum apud occidentales, res disciplinæ multis legibus composuerunt, vel etiam plures editæ sunt decisiones in quæstionibus fidei; perutile enim visum fuit hos canones in unum colligere, ut securius conservarentur, atque facilius ver-
sarentur in manus clericorum.

Cæterum, necessarium non est animadvertere solam disposi-
tionem canonum in eodem volumine nullam eis superaddere
auctoritatem, nisi collectio fiat authenticæ voluntate legislatoris,
qui jure suo potest redigere in codicem legum communium toti
societati, decreta quæ primitus pro Ecclesiis privatis condita
fuerant.

De præcipuis collectionibus dicemus, postquam de canonis-
bus et constitutionibus apostolicis pauca prælibaverimus. Itaque :

23. — I^o Quid sint canones Apostolorum et constitutiones
apostolicæ?

I. *Canones Apostolorum* nuncupantur regulæ canonicae,
numero octoginta quatuor, quæ in Corpore juris post decre-
tum Gratiani leguntur. Canones illi non opus genuinum
Apostolorum, nec ab omni nævo immunes; merito tamen repu-

tantur insigne monumentum disciplinæ Ecclesiæ per priora
sæcula.

Multa quidem probant hanc collectionem canonum non esse
authenticam. 1° S. Gelasius Papa dixit in synodo Romana habita
anno 494 : « Liber canonum Apostolorum est apocryphus, »
quod de collectione canonum intelligimus; si enim de aliis
canonibus, aut de una tantum parte horum canonum decernere
voluisset Gelasius, id procul dubio declarare non neglexisset.
(Cap. *Sancta Romana Ecclesia*, dist. xv, cap. iii, § 64.)
2° Patres qui catalogum scriptorum primæ ætatis texuerunt,
ut S. Hieronymus et Eusebius, hujus collectionis mentionem
non faciunt. Hanc item non memorant ii quorum maxime
interfuisset istius auctoritatem allegare, v. g., Romani Pon-
tifices in causa Paschatis, et S. Cyprianus in causa rebaptiza-
tionis¹. Inde jure concludimus canones apostolicos vel tunc
temporis fuisse ignotos, vel habitos pro apocryphis. 3° Idem
canones alludunt ad disciplinam et ad quosdam errores quæ sunt
temporis ætate apostolica recentioris; v. g. canon 51 con-
demnat proxim Montanistarum; canon 65 plectit poena depositionis
illos qui sabbato jejunant, quod contrarium est disciplinæ
Romanae.

His addemus *Canones Apostolorum*, quando prodierunt,
quod probabiliter evenit circa initium sæculi quarti, juxta peri-
tores criticos, non omnes, quales hodie leguntur, ubique fuisse
receptos. Ecclesia Græca exceptit octoginta quatuor canones,
prout exstant in Corpore juris; Ecclesia Latina habuit solum-
modo quinquaginta priores, nec alios retulerunt antiquiores
coleores canonum. Synodus Lateranensis habita sub Ste-
phano V, ann. 769, prohibuit ne alii præter hos quinquaginta
reciperetur.

¹ Canon 70 ministratur poenam depositionis iis qui sanctum diem Pas-
chatis ante vejum æquinoctium celebraverint cum Judaïs, quod conse-
ntaneum erat disciplina Ecclesie Romanae; Canon autem 45 favet errori re-
baptizantium i/casu baptismi ab haereticis collati.